

KÖNYVTÁR, TELEHÁZ, MŰVELŐDÉSI HÁZ...*

Kulturális szolgáltatások összehangolása egy kisvárosban

Előadásomban megpróbálom bemutatni, hogy lehet egy könyvtár, művelődési ház, teleház kulturális szolgáltatásait összehangolni egy olyan kis településen, mint Zalalövő.

Igaz, amikor először felkértek ennek az előadásnak megtartására, akkor a Teleház és a könyvtár közötti kapcsolatról és szolgáltatásairól kellett volna beszélnem, de amikor hivatalosan, írásban is megkaptam a címét, elkezdtem kutakodni az Interneten a témáról, majd a szakirodalom következett, de sehol nem találtam azt a fogalmat, hogy „kulturális szolgáltatás”. Ezért arra kerestem választ, mi is a kulturális szolgáltatás feladata?

Véleményem szerint a kulturális szolgáltatás legfontosabb feladata hogy:

- fokozza a településen lakó emberek és közösségeinek szellemi frissességét, biztonságérzetét, és ezzel mélyítse el az egyenjogúság, a sokszínűség, nemzetköziség és a másság elfogadásának eszméit.

- az ifjúsági munkában segítse a gyermekek és fiatalok lelki, szociális és kulturális fejlődését, erősítse a önállóvá válásukat, és igyekezzon fejleszteni a különböző generációkhoz és kultúrához tartozó emberekkel való kapcsolattartás és együttműködés képességét.

A kulturális szolgáltatások kulturális és művészeti rendezvényeket közvetítenek és szerveznek, lehetőséget kínálnak a művészeti tevékenység gyakorlásához, valamint támogatják a művelődési intézményeket, kulturális csoportokat és alkotó művészeket.

Az elmondottakat figyelembe véve, vegyük sorra, mi is sikerült és hogyan valósult meg mindez Zalalövőn?

Egy kis történettel kezdem.

Zalalövő Zala megye egyik legfiatalabb városa. Jelenlegi lakossága 3189 fő. Először Hadrianus római császár alapított várost e helyen „Salla” néven. A rómaiak sok épületet emeltek, s felvirágozott a kereskedelem. A Római Birodalom hanyatlása után már nem fejlődött olyan lendülettel, mint korábban, de mindig központi szerepet töltött be a térségben. A 76-os és 86-os utak kereszteződésében található a település központja, és így a Művelődési Központ is, mely 1965-66-ban épült.

Helyet kapott akkor benne az Alkotmány Filmszínház, a Községi Könyvtár, az Idősek Klubja, és a Művelődési Ház.

Az intézmények önállóan, egymástól függetlenül gazdálkodtak és működtek.

Amikor 1991. elején az Önkormányzat meghirdette a Művelődési Ház igazgatói álláshelyét, mint helyi közművelődési szakember felkerestem a képviselő-testület tagjait azzal a javaslattal és elképzeléssel, hogy az egy épületben működő három kulturális jellegű intézményt össze kellene vonni. Ezt a javaslatomat el is fogadták.

Így kerültem 1991. júliusában az általam javasolt integrált intézmény élére.

Akkor azt a feladatot tűztük ki célul hogy segítsük a lakosság művészeti nevelését, általános műveltségének emelését, nyújtsunk ösztönzést és lehetőséget a társas élet formáinak kialakulásához és a színvonalas szórakozáshoz. Mindezt szorosan együttműködve a település két oktatási intézményével, az általános iskolával és az óvodával próbáljuk kivitelezni.

Be kell vallanom, magam is azt hittem - de szerintem nem voltam egyedül - hogy a rendszer váltás után az új kormányzatnak szívügye lesz a kultúra, a művelődés és az ebbéli állampolgári öntevékenység serkentése, gyámolítása. Csalatkoztam. Az infláció növekedésével egyre kevesebb jutott mind az önkormányzatnak, mind a településen élő

* Elhangzott az „Utak, elképzelések, lehetőségek a települések kulturális életében” címmel 2005. március 7-én Keszthelyen, március 21-én Nagykanizsán, április 4-én Zalaegerszegen megrendezett Zala Megyei Szakmai Napok rendezvénysorozat alkalmával.

lakosságnak a művelődésre és kultúrára. A bevételek utáni hajsza a kommersz kultúra felé kényszerítette akkor az intézményt.

Ugyanakkor egyre érződött az információ közvetítés hiánya a lakosság körében, talán ez készítette az akkori önkormányzati képviselőket, hogy közösen megalakítsuk 1991 őszén az első civil szervezetet, „*A Helyi TV. Stúdióért Alapítványt*”. Tehát a helyi televízió létrehozásának és a stúdió kialakításának spontán érlelődtek meg a feltételei. A kezdeti időszakban az akkor még nagyközségben az 1150 lakóházból csak ötszázba jutott el a kábeltelevízió. A műholdakról sugárzott programok iránti érdeklődés mellett, növekvő igény volt - mint ahogy már említettem - a helyi információ és tájékoztatás továbbítására. Fontos volt számunkra, hogy a lakosság minél több ismerettel rendelkezzen közvetlen környezetéről, így képesek voltak követni azokat az eseményeket, amelyek befolyásoló hatással lehetnek az életükre. Nagy szerepe van a közösségi tudat kialakításában és az sem elhanyagolható szempont, hogy a lakosok több jelentős esemény közvetett részesei lehetnek. Zalalövön bármilyen kulturális esemény vagy egyéb nyilvános fórum kerül megrendezésre, azt a helyi TV a kezdetektől fogva, hetente kétszeri adásban sugározza. 2003-ig soros, azt követően vizsírányos csillagpontos rendszeren.

Míg „*A Helyi TV Stúdióért Alapítvány*” megismertetésén dolgoztunk, szembe kellett néznünk az 1990-es évek elején a máról-holnapra a településre zúduló nagy arányú munkanélküliséggel. Ez nagy probléma egy település életében, amelyet valamilyen módon kezelni kellett. Ennek megoldására hoztuk létre a nagyközség második civil szervezetét, a *Gondoskodás Alapítványt*, melynek székhelye és irodája szintén az intézményben lett kialakítva.

Az alapítvány célja a munkanélküliség kezelése vagy megelőzése, ezen belül a településen élő munkanélküliek átképzése, továbbképzése, valamint munkahelyteremtő tevékenységek beindításának támogatása.

Közben kidolgoztunk egy kistérségi válságkezelő foglalkoztatási modellt, mely a következőket tartalmazta:

- Lokális információs központ létrehozását, mely megalapozta a Teleház létrehozását,
- LÉT (Lövői Érdekegyeztető Tanács) megalakulását,
- Munkaerő-piaci felkészítő programokat (e programon belül 44 tanfolyamot bonyolítottunk le, 835 fő részvételével).
- Kommunikáció és erőforrás hasznosítási programot, melyet sikerült megvalósítanunk és ma is erre támaszkodunk.

Ahogy múltak az évek, úgy az alapítvány tevékenységét is folyamatosan bővítettük az ügyfelek és lakosság igényeinek figyelembevételével:

- falugondnoki szolgálatot hoztunk létre,
- ifjúsági referenst állítottunk munkába a fiatalok problémáinak kezelésére,
- beindítottuk Zalalövön és környékén valamint Zalaegerszegen a magyar és angol projektet (4M szolgáltatást).

A szakmai munka mellett egyre többet kellett foglalkozni az épület állagával, mely annyira leromlott a beázások miatt, hogy a felújítása elengedhetetlen volt.

Az intézmény 1970-es években vásárolt berendezési tárgyai elavulttá és korszerűtlenné váltak. A mostoha körülmények ellenére törekedtünk arra, hogy a lakosság elvárásainak megfeleljünk, a fenti céljainkat megvalósítsuk.

Elkészítettük az épület felújítási tervét. Két megoldást javasoltak a szakemberek: vagy a lapos tető szigetelését felújítják, vagy a belső tartó pillérek megerősítése után magastetőt helyeznek el az épületre. A magas tető mellett döntött az Önkormányzat és a céltámogatásra benyújtottuk pályázatunkat. 1995 nyarán kezdődtek el a munkák és 1996 tavaszára fejeződött be az intézmény felújítása, amelynek kapcsán az előtér és egyes helyiségek funkciója megváltozott.

A galérián állandó jelleggel lehetőség van a városban és környéken élő amatőr művészek kiállításainak megrendezésére.

Sikerült kialakítani a „Mindenki irodáját” USAID-DEMNET támogatásával, így megnyithatta kapuit 1998 tavaszán Zala megye első *Teleháza*. Mint a mozgalom aktív résztvevője szívügyemnek tekintetem, hogy településünkön is minél előbb tudjunk olyan szolgáltatást nyújtani amelyet egy teleház kínál lakosság részére.

A teleház nem más, mint egy olyan hely:

- mely közösségi alapokon szerveződik, *közösségi kezdeményezésre jön létre és működik,*
- az adott közösség problémáinak megoldására, céljainak elérésére *önálló tevékenységet végez, önmaga nem cél, hanem eszköz,*
- modern infokommunikációs eszközöket és módszereket használ fel *céljainak, programjainak végrehajtására ezzel teszi innovatívvá, korszerűvé, követendővé.*

A teleház e három pillérre támaszkodik, ezek bármelyike nélkül ma már nem beszélhetünk teleházzal.

Ez adja értékeinek az alapját. Tehát a teleház nem önálló forma, hanem ténylegesen létező és működő szervezetek egy programja.

A teleház mozgalom fő célkitűzései:

- Az információs társadalom építése kistelepülési és városi környezetben
- A digitális szakadék csökkentése, a digitális esély megteremtése
- A digitális írástudás terjesztése, a vidék informatikai fejlődésének elősegítése.

A „Mindenki irodája” működtetésére szintén egy alapítványt hoztunk létre: a *Zalalövő és Környéke Közéletéért, Kultúrájáért, Környezetéért Alapítványt*, melynek célja Zalalövő és környéke kulturális, művészeti életének fejlesztése, a kulturális örökség feltárása, megismerése és bemutatása, az évenként megrendezésre kerülő Zala Menti Napok rendezvény-sorozat támogatása, valamint a „Mindenki irodája” működtetése, a népek és nemzetek közötti együttműködés elősegítése. Környezetünk, természetvédelmi értékeink megismerése, megóvása, gondozása, a környezetvédelem lehetőségeinek feltárása, az emberi környezet tisztaságának védelme, javítása, mindezen keresztül az idegenforgalom, turizmus fejlesztésének támogatása.

Sikeres pályázatainknak köszönhetően sikerült felújítani és korszerűsíteni az intézmény helyiségeinek berendezési tárgyait, bútorzatát, a könyvtár polcrendszerét, technikai eszközparkját.

2002-évből vidékfejlesztési forrásból sikerült a tetőtér beépítése is, mellyel további közösségi helyiségeket, konferenciatermet tudtunk kialakítani és végleges helyére kerülhetett a helyi tv stúdió. Négy darab háromágyas vendégszobát is sikerült kialakítanunk.

Ahhoz, hogy forrásainkat tudjuk bővíteni, létrehoztuk 2001-ben az Alapfokú Művészeti Iskolát, néptánc tanszakkal, majd 2003-tól beindítottuk a moderntánc tanszakot.

Amire egy kicsit büszkék is vagyunk, és eddig nem említettem, hogy az intézményben működik a térség legnagyobb közművelődési könyvtára. A gyermek és a felnőtt részleg 25 ezer dokumentum egységgel, külön Internet és számítógép-parkkal áll az olvasók és a lakosság rendelkezésére. A könyvtár keretein belül külön Európai Információs Pont-ot alakítottunk ki, Európai Unióhoz kapcsolódó kézikönyvekkel, ingyenes kiadványokkal, magyar és idegen nyelvű prospektusokkal. Emellett EU-vonal forró drót áll az érdeklődők rendelkezésére.

A már felsoroltakon kívül milyen kulturális szolgáltatásokat kínál intézményünk a teljesség igénye nélkül?

Minden évben megrendezésre kerül a *Zala Menti Napok* háromnapos komplex kulturális rendezvénysorozat, a *Zalai Művészeti Fesztivál* kistérségi bemutatója.

Népi hagyomány felelevenítését szolgálja a farsang idején megrendezésre kerülő *Rönkhúzás*, szüret időszakában a *szüreti felvonulás* és *Murci-fesztivál*.

Karácsony és húsvét előtt *játszóházakat* szervezünk a gyerekek részére. Adventi koszorú készítésére invitáljuk a település lakosságát. De nem maradhat el a Betlehemes játék és a karácsonyi műsor sem.

A néptánc ünnepére kerül sor augusztus 18-án a nemzetközi *Néptánc fesztivál* keretén belül. Alkalmanként négy-öt nemzet népzenejével és kultúrájával ismerkedhetünk meg. Ezen kívül könnyűzenei és szórakoztató műsorokat kínálunk minden korosztály részére.

Az ünnepi könyvhetek keretén belül *író-olvasó találkozó* volt már Moldova Györggyel, Mátyus Alizzal, Kónya Máriával, Pais Istvánnal, Pálfalvi Dorottyaival, Lengyák Istvánnal.

Az általános iskola alsó tagozatos tanulóinak *mese- és versmondó versenyt*, felsőbb osztályosoknak *vetélkedőket* szerveztünk (pl. Ki mit tud Európáról, Haza és haladás, A család szeretete a magyar irodalomban).

1999 óta négyfordulós *levelezősjátékot* hirdettünk meg a Zala megyei általános iskolások számára, olyan témakörökben, mint József Attila születésének 100. évfordulója, vagy Gárdonyi Géza „A lámpás én vagyok”.

Szintén a megyei általános iskolák korosztályát céloztuk meg 2001-től a *mondairó pályázat* kiírásunkkal különböző témakörökben (pl.: az Ódon házak titkai címmel).

Hirdettünk országos, helyi és megyei *rajzpályázatokat is* (Amiről Európa beszél, Mit üzensz Európának, Én és az állatok).

Nem feledkeztünk meg a legkisebbekről, az óvodásokról sem, részükre versmondó versenyt bonyolítottunk le.

Sokan tették fel azt a kérdést, hogy miért jó az, ha egy kis településen, mint Zalalövő működik integrált intézmény és azon belül több civil szervezet. Számos előnye van:

- források bővítését jelenti / (pályázatok, támogatások)
- a szolgáltatások száma egyre bővül
- kialakul egy kis „centrum” ahová szívesen járnak az emberek
- sokkal több információt lehet megtudni és átadni
- enyhül a nagyváros és kisváros közötti különbség
- munkalehetőséget biztosít

Mindezt, hány fővel értük el? Az intézményi alkalmazottak száma 1990-ben 1 fő könyvtáros, 1 fő népművelő, 1 fő igazgató, 1 fő kisegítő (takarító dolgozó), 1 fő részfoglalkozású kisegítő (mozigépész) volt.

1998-ban 1 fő gazdasági ügyintéző és népművelővel bővült létszámunk, míg a Gondoskodás és a Helyi TV Stúdióért Alapítványoknak 1-1 fő főállású munkatársa volt egészen 1998 év végéig.

2004-ben 1 fő művészeti iskolavezetővel és 1 fő technikus kisegítővel sikerült létszámunkat bővíteni.

Ezzel szemben az alapítványoknak már 6 fő főállású munkatársa van, és 7 fő közhasznú munkavállalót is foglalkoztatnak.

Az intézmény gazdálkodásának alakulása:

Időszak	Fenntartó támogatás aránya	Saját bevétel aránya	
1991.	1.975 e Ft	85 %	15 %
1992.	3.263 e Ft	74 %	26 %
1995.	5.415 e Ft	70 %	30 %
2000.	12.401 e Ft	65 %	35 %
2004.	29.101 e Ft	55 %	45 %

Civil szervezetek gazdálkodása:

Időszak	Gondoskodás Alapítvány	Közéletéért és Kultúrájáért
1993.	1.200.000 Ft	
1998.	5.655.000 Ft	3.222.000 Ft
2000.	8.225.000 Ft	8.325.000 Ft
2003.	15.428.000 Ft	6.658.000 Ft

Mit tud nyújtani egy integrált intézmény a kulturális szférának?

- Hiányzó szolgáltatások megszervezése, működtetése
- Új- technológiai, üzleti- szellem, kultúra bevitele, erősítése a közművelődési intézmény-rendszerben
- Eszközök és módszerek a szolgáltatások modernizálásában
- A kulturális szféra jobb beágyazása az információs társadalom fejlesztési folyamataiba
- Civil erő mozgósítása a kulturális szolgáltatások és intézmények érdekében
- Az intézmények kohéziójának, hálózati összefogásának, kommunikációjának erősítése
- A közművelődési ágazat létszámának és intézményhálózatának bővítése
- Közösségi hozzáférés kiteljesedése a meglévő intézmények keretei között

Miért jó egy integrált intézmény kulturális szolgáltatások ellátására?

- Társadalmi beágyazottság, civil kontroll
- Közösség mozgósításának képessége
- Költségtakarékos infrastruktúra
- Tágabb lehetőségek a forrásteremtéshez
- Szolgáltatás nyitottság

Az intézmény jövőbeni feladata és stratégiája, hogy mindenki számára biztosítsa az információhoz szabad hozzáférést a kultúra, a tudomány és gazdaság minden területén. Őrizze és ápolja a klasszikus könyv, zene, film-kultúrához kapcsolódó értékeket. Biztosítsa más művelődési intézmények, könyvtárak, teleházak és információ-szolgáltatók adatbázisainak elérését, az Internet használatát és végezzen közhasznú információs tevékenységet.

Szolgáltatásával, sokszínű irodalmi és kulturális programjaival, a már gazdag kulturális és történelmi hagyományokkal rendelkező kisváros megismert gyűjteményének bemutatásával sajátos arculatot jelenítsen meg.

Tehát meg kell barátkozni egy aránylag új keletű szóösszetétellel, a **„kulturális ipar”** fogalmával, amely nemcsak a kultúrát, hanem annak működése szükséges elemeinek sokaságát foglalja magában. Elválaszthatatlan az idegenforgalomtól, az oktatás színvonalától, ám ugyanúgy magába foglalja a szükséges infrastruktúra fejlesztését, az intézményhálózat korszerűsítését, a magas színvonalú marketingtevékenységet, az információszolgáltatást, a korszerű promóciós politikát. Gazdaság és kultúra – ma már egymástól nem elkülöníthető fogalmak. Fejlesztésük csak párhuzamosan képzelhető el, s tudomásul kell venni, hogy a kultúra, a művészetek „termékei” csak erősíthetik és gyorsíthatják a gazdaság fejlődését, kibontakozását.

Összegzésül, azokon a kistelepüléseken, városokban ahol van teleház, de nincs könyvtár, közművelődési intézmény, vagy nem jól működik, célszerű programot indítani annak érdekében, hogy a teleházak szervezzék újjá, vállalják át ezt a tevékenységet, azaz a költségvetés normatív alapon járuljon hozzá a működtetéshez. Azokon a településeken, ahol nincs teleház, de van közművelődési intézmény, könyvtár – amelynek fenntartása gondot jelent – létesüljön művelődési intézmény és könyvtár kiegészítéseként olyan teleház, amely a művelődési, könyvtári szolgáltatást magasabb szintre képes emelni és a fenntarthatóságához nagyobb garanciát nyújt.

A könyvtár – teleház – közművelődési intézmény kapcsolat mintaként szolgálhat hasonló partnerségekhez.

Pintér Antal

